

7. Asiakirjan julkistuminen

Yleisenä lähtökohdana viranomaisen asiakirjan julkiseksi tulemisessa on, että keskeneräinen asiakirja ei ole (vielä) julkinen ja että tietojen antaminen keskeneräisistä (valmistelu)asiakirjoista on viranomaisen harkinnassa. Tiedonsaantimahdollisuus koskee näin ollen vasta julkiseksi tulleita asiakirjoja, ja niissäkin vain muita kuin salassa pidettäviä tietoja. Julkinen asiakirja saattaa olla salassapitovelvoitteen kohteena esimerkiksi hakemuksen ja sen terveystietojen, salassa pidettävää tietoa sisältävän rekisterimerkinnän tai liikesalaisuuksia sisältävän valmisteluasiakirjan kohdalla.

Julkiseksi tuleminen ajankohta voi riippua ajankohdasta, kun viranomainen on saanut asiakirjan tai kun asiakirja on allekirjoitettu tai varmennettu. Julkiseksi tuleminen säätelee viranomaisen asiakirjoja ja niiden julkisuutta kattavasti ja koskee jokaisen tiedonsaantioikeutta. Julkisuus myös säilyy, vaikka esimerkiksi julkinen asiakirja tulisi osaksi toista viranomaisen käsittelyä.

Tiedonsaannin rajoittaminen voi koskea vain asian käsittelyvaihetta. Valmisteluaineistot tulevat julkisiksi, kun asian käsittely on päättynyt ko. viranomaisessa (pl. tässäkin salassa pidettävät asiat). Erityiset pääoma- ja rahoitusmarkkinoihin vaikuttavia tietoja sisältävät asiakirjat on saatettava yleisesti julkiseksi mahdollisimman pian laissa määritellyn ajankohdan jälkeen. Julkisuusperiaatteen käytännön tulkinta- ja soveltamisongelmat liittyvät usein siihen, milloin asiakirja on keskeneräinen tai mikä on sen todellinen valmiusaste tai toimitustapa viranomaiselle.

Vaikka viranomaisella on mahdollisuus harkita tiedon antamista asioiden valmistelusta, joidenkin valmisteluasiakirjojen kohdalla ei voida näin menetellä. Esimerkiksi valmisteluun liittyvät lausuntopyynnöt tulevat julkisiksi, kun ne on allekirjoitettu, viranomaiselle annetut lausunnot, kun viranomainen on ne saanut ja valmisteluun liittyvät tutkimukset, tilastot ja selvitykset kun ne ovat valmiita käyttötarkoituksiinsa.

Ylipäättään valmisteluun liittyvä julkisuusarvio on tehtävä asiakirjakohtaisesti. Tällöin esimerkiksi asian valmisteluun kuuluva viranomaisen asiakirja on viranomaisen hallussa olevana julkinen riippumatta siitä, ratkaiseeko kyseinen viranomainen asian kokonaisuudessaan.

Diaari- ja muut rekisterimerkinnät tulevat julkisiksi, kun merkinnät on tehty. Diaarimerkintä voi olla salainen vain, jos jo pelkkä tieto asian vireilläolosta on salainen. Merkintä ei voi olla salainen siksi, että asiaan liittyvään asiakirjaan sisältyisi salassa pidettävää tietoa. Diaarijulkisuuden yleistä merkitystä korostaa mahdollisuus saada tarkkaa tietoa viranomaisen käsittelemistä asioista.

Liiteasiakirjat. Kaupungin metrotoimikunnan päätöksiin liittyvät, metrotoimistossa laaditut erilaiset liitteet tulivat julkisiksi pöytäkirjojen tarkastamisen jälkeen. Liitteet olivat muistiota, raportteja, selvityksiä ja niitä koskevia esityslistoja. **(KHO 1982 II 6)**

Valmistelevat sihteeripöytäkirjat. Valmistelevat asiakirjat tulevat julkisiksi viimeistään silloin kun asian käsittely on saatettu loppuun kyseisessä viranomaisessa. Esimerkiksi valmistelevat sihteeripöytäkirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia, ellei niitä jollain muulla perusteella salata. Tapauksessa maakuntaliitto päätti olla luovuttamatta maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristön kokousten pöytäkirjoja. Maakuntaliiton mukaan kyseiset pöytäkirjat olivat valmistelevia asiakirjoja, ja että tarpeellinen julkisuus toteutuisi maakunnan yhteistyöryhmän kokousten yhteydessä. **(Kuopion HAO 00727/05/1203)**

Asiakirjan kirjaaminen. Asiakirjan kirjaamisella eli diaarimerkinnällä ei ollut merkitystä viranomaisen asiakirjan julkiseksi tulemisen tai lain soveltamisen kannalta. Maaherralla oli jätetty pöytäkirjanote komisarion viran täyttämistä koskevasta yhdistyksen hallituksen kokouksesta. Ote oli viranomaisen asiakirja, vaikka sitä ei ollut läänihallituksessa kirjattu. **(KHO 949/19.2.1980)**

Asiakirjan hyödyntäminen esitutkinnassa. Julkisen asiakirja hyödyntäminen poliisin esitutkinnassa ei muuttanut asiakirjan julkisuusluonnetta. Tapauksessa toimittaja oli pyytänyt yliopistolta sen tekemää sopimusta tiedotuslehden tilausmarkkinoinnin tilaamisesta ulkopuoliselta yhtiöltä sekä kahden henkilön sivutoimilupia. Sivutoimiluvat oli alun perin annettu yliopistolle kokonaan muussa kuin esitutkintatarkoituksessa, ja ne ovat perusluonteeltaan viranomaisen julkisia asiakirjoja. Sivutoimilupia ei voitu myöskään salata ammattisalaisuuden pohjalta, koska asiakirjojen laatimisesta oli kulunut useita vuosia. Tilausmarkkinointisopimus oli kuitenkin liikesalaisuuden nojalla salassa pidettävä asiakirja. **(Helsingin HAO 02/0789/2 /2.12.2002)**

Julkisesti esitetty aineisto. Asiakirjaa ei voitu pitää keskeneräisenä, jos sen sisältämät tiedot oli jo esitetty tiedotusaineistona ulkopuolisille tahoille. Tapauksen tietopyyntö koski valtiovarainministeriön Autoalan toimitusjohtajapäivillä esittämää materiaalia, jota ministeriö oli pitänyt virkamiehen keskeneräisinä asiakirjoina, vaikka samat tiedot oli jo esitetty osana ministeriön aktiivista tiedottamista. Esimiestahon epätietoisuudella esityksen sisällöstä ei ollut merkitystä. **(OKA 347/1/02 /13.1.2005)**